

KISEBBSÉGI IRODALOM

„Fohászodik vala, és igen sír vala...”

Sápy Szilvia: Tinódi Lantos Sebestyén, a literátus műveltségű énekmondó =Korunk, 3. folyam, 2010.6. sz. 70-87 p.

Tinódi Lantos Sebestyén históriás énekeiben – annak ellenére, hogy ifjúkoráról oly keveset tudunk – a középkor kulturális örökségére épült káptalani iskolázottság lépten-nyomon felfedezhető.

Latin nyelvismeretéről árulkodnak versfőszövegei, Thuróczy és Bonfini leírásai alapján szerkesztett Zsigmond királyról szóló krónikája, műveiben számos Vergilius-i példára lehet ráismerni. Jázonról és Médeáról szerkesztett széphistóriájának alapja Giudo de Columna *Trójai históriája*, *Sokféle részögségről szóló énekébe* pedig beépítette a *Gesta romannorum* egyik elbeszélését.

Világias, énekmondó mivolta ellenére Tinódi költészetét átítatja a papi hivatáshoz köthető közlésmód. Vallásos hite minden művében megnyilatkozik. Az Istentől való elfordulást tekinti minden egyéni és nemzeti szerencsétlenség forrásának. Tinódi tevékenysége a reformáció elterjedésének idejére esett. Hogy ő vajon milyen felekezeti volt, az nemigen tudható. Részben azért, mert vallási kérdésekben Tinódi mértéktartó és óvatos volt, egyik irányban sem fejtett ki határozott álláspontot; részben pedig azért mert a reformáció kezdeti szakaszában nem is lehetett éles határvonalat megállapítani a pápa hívei és a reformáció követői között. A reformáció széles tömegeket megmozgatott a 16. században, és valamilyen formában mindenkit megérintett.

Tinódi a protestáns prédikátorokhoz képest mérsékelt gondolkodást képviselt, nem vitatkozott, dogmatikai kérdéseket nem feszegetett. Feltehetően nem kívánt elszakadni a katolikus egyháztól, inkább a belső

megújulás híve lehetett. Tinódi elsősorban a nemzeti egység megteremtésében látta a török elleni harc legfőbb zálogát.

Műveiben a középkori klerikus költészet elemeit is átörökítette. A 16. században a török pusztítás okát az Istentől elszakadt, erkölcsstelen életben látták. A törököt Isten ostorának tekintették, Tinódi is az isteni gondviselés közvetlen beavatkozását látja a győzelemben és a vereségben egyaránt. Ez az elképzelés már a tatárjárás időszakában is megfogalmazódott (*Planctus destructionis Regni Ungaricae per Tartaros, 1242*). A bosszúálló Isten képe a 16. századtól kezdve áthatja a protestáns énekszerzők költészetét is.

A históriás énekek szerkezetileg négy egységre tagolhatók: a bevezető formula megszólítja a hallgatóságot és bemutatja az ének tárgyát; a főrész részletesen és hitelesen kifejti, feltárja az eseményeket; az imádság rész könyörgésre, hálaadásra szólítja fel a hallgatókat; a záró szakasz rögzíti az énekszerzés helyét, idejét és a költő lelkiállapotát.

Ha a téma úgy kívánta, Tinódi a fő rész és az imádság közé siratóformulát is illesztett. Ez egyúttal műfajváltást eredményezett, és a históriás ének vitézi siratóvá változott. Itt fölvethető az a kérdés, hogy melyik műfaj lehetett az őstípus, hiszen a *Planctus* szerzője is alkalmazta a siratóformulát; nála azonban a sirató rész bibliai eredetű, míg Tinódi siratóformulái a 11. századi hősi énekek, a *chanson de geste*-ek lírai siratószakaszaira, gyászleírásaira emlékeztetnek. Előfordul azonban, hogy Tinódi a siratórész a főrészbe illeszti, ezáltal a két egység jobban szervesül (*Erdéli história; Varkucs Tamás idejébe lött csaták Egörből*). Mindez rokonságot mutat a 17. századi halotti búcsúztatók szerkezetével, ahol a búcsúformula helye a temetési szertartás folyamatának megfelelő, elhelyezkedése tehát rítusszerű. Az egésznek olyan hatása van, mintha az elbeszélte történet egy istentisztelet része lenne. Vajon miért váltak az imádságszakaszok az elbeszélő költemények lényeges alkotóelemeivé?

Feltehetően azért alkalmazták az énekmondók ezeket, mert azt a megvetést akarták ellensúlyozni, amellyel az egyház sújtotta azokat, akik a históriákat, illetve az énekmondó jocularokat hallgatták. Arra törekedtek, hogy hitelessé tegyék költészetüket.

Elképzelhető azonban az is, hogy az imádságszakasz annak a belső folyamatnak az alkotóeleme, amely a középkori temetési szertartás litur-

giai hagyományaira vezethető vissza. Ez akkor válik nyilvánvalóvá, ha Tinódi műveit párhuzamba állítjuk az 1192–95 között lejegyzett magyar nyelvű Halotti beszéddel. A szerkezeti hasonlóság szembetűnő.

A tanulmány a továbbiakban a középkori temetési szertartás mozanatait, a Halotti beszéd szerkezeti és retorikai elemeinek valamint Tinódi históriás énekeinek párhuzamait elemzi. Bőséges példával alátámasztva, mellékletekkel szemléltetve kiválóan érzékelteti a literátus (világi írástudó), valamint a klerikus (egyházi rendhez tartozó) műveltség és hagyomány elemeinek egymásra hatását Tinódi Lantos Sebestyén életművében.

Cholnoky Olga

KISEBBSÉGI POLITIKA

Az irodalmi ügynöki tevékenység aktuális trendjei, az ügynöki szerepek és a publikálás nehézségei Romániában

Culea, Mihaela: Current Trends in Literary Agenting, the Roles of Literary Agents and the Hardships of Getting Published in Contemporary Romania = Südosteuropa, 61, 2013, No.1, 25-51. pp.

Számos nyugat-európai országban létezik egy alapvető és sikeres háromszög a könyvkiadási folyamatban: a szerzők, az ügynökök és a kiadók egymással együttműködve igyekeznek elérni céljukat, azaz a kultúrtermék értékesítését. A jelen cikk áttekinti az irodalmi ügynöki szakma történetét, az ügynökök által jelenleg végzett feladatokat, illetve jelentőségüket Angliában és az Egyesült Államokban. A szerző tárgyalja az irodalmi ügynöki tevékenység jelenlegi állását Romániában, ahol az írók gyakran kénytelenek egy személyben ügynökként, szerkesztőként, korrektorként, értékesítőként és terjesztőként is fellépni. A cikk rámutat a marketing és a szociokulturális gyakorlatok kapcsolatára. Az új gazdasági és kulturális valóság rávilágított a mediátor kritikus szerepére, aki összekötő kapocsként szolgál a művészetek és a kereskedelem világa között.

A román médiában sok szó esik mostanában a kultúratermelés és fogyasztás nehéz helyzetéről és annak – különösen a fiatal generációkra gyakorolt – hatásáról. Számos kezdeményezés létezik ugyanakkor, amely a kulturális fejlesztést célozza: televíziós és rádióműsorok, könyv vásárok és kultúrblogok népszerűsítik az olvasást és mindenféle kulturális tevékenységet. A román irodalmat neves külföldi kiadók is nagyra tartják. Nyugat-Európában a legismertebb kortárs román írók közé tar-